

Sorø gl. Rådhus
Torvet 2
4180 Sorø
Vilhelm Tvede (1826-1891)

Sorø gl. rådhus set fra Sorø torv

Fredningsforslaget omfatter:

Sorø gl. Rådhus, også kaldet Sorø Ting- og arresthus.

- Hovedbygningen på hjørnet af Torvet og Storgade, opført 1880-81.
- Nagelfast og andet originalt inventar.
- Muren m. murpiller mellem hovedbygningen og nabobygningen (Storgade 7), opført 1880-81.
- Baghuset, opført 1880-81 til brændehus, vaskehus m.m.
- Arrestbygningen, opført 1871
- De to lygtestandere i støbejern på fortovet foran hovedindgangen.

Forslagsstiller:

Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur i samarbejde med Sorø Bevaringsforening

Indholdsfortegnelse:

Begrundelse for forslaget, *angivelse af sidetal*

Baggrunden for forslaget

Beskrivelse

Oprindelighed og ændringer

Bygningshistorie

Vedligeholdelsesstand

Kommune/Bydels-atlas

Identifikation

Kilder

Bilag: Fotos, kort og tegninger.

Begrundelse for fredningsforslaget:

Begrundelsen for ønsket om en bygningsfredning af ejendommen Torvet 2 i Sorø er, at hovedbygningen er et fornemt udtryk for samtidens historicistiske stil, således som den især kom til udtryk i det offentlige byggeri, herunder rådhusbyggeri, og at hele komplekset er et helstøbt, velbevaret anlæg med stor kulturhistorisk fortælle værdi.

Med sin placering ud mod byens torv repræsenterer ejendommen også et ganske typisk træk ved traditionelt dansk rådhusbyggeri, idet dette understreger torvets betydning som centrum fra gammel tid, et forhold, som det er værd at værne om.

Endvidere må vigtigheden at dokumentationen af samhørighed mellem rådhusfunktion og arrestfunktion fremhæves. Dette var tidligere et meget udbredt træk.

Endelig er det også værd at tage i betragtning, at den aktuelle ejendom er beliggende i en bygningshistorisk interessant sammenhæng, hvor flere af de pågældende bygninger allerede er fredede (Storgade 7 og 9 samt Torvet 3, 5, 7 og 8). En fredning af denne bygning vil på enkel vis være med til at sikre helheden.

Historisk baggrund:

Rådhusbygningen blev opført i 1880-81 til erstatning for det i 1879 nedbrændte, ældste rådhus, der lå på samme matrikel. Til at give tegning til det ny rådhus henvendte Sorø byråd sig til en af samtidens førende arkitekter, Vilhelm Tvede, der var og er kendt for andre bygningsværker i København og andre steder samt restaureringer.

Arkitekt Vilhelm Tvede, der var elev af arkitekten Hetsch, fik tidligt smag for den nyromanske stil med lisener og rundbuefriser i røde mursten, som det ses i bl.a. Vedbæk og Humlebæk kirker og Nakskov hospital. Tvede har også stået for andre rådhus i samme periode: Stubbekøbing 1860, Nakskov 1872-73, Nykøbing F. og 1873-74.

Ved opgaven i Sorø stod Tvede for den særlige udfordring at skulle udnytte en hjørnegrund, hvor hovedbygningen ved sin sydgavl skulle støde ud imod byen hovedgade. Dette kræver en særlig forståelse for de arkitektoniske virkemidler. Tvede løste opgaven med bravour, idet østgavlen har fået en på en gang imponerende og detaljerig facade.

Anlægget har tjent sit oprindelige formål helt frem til 1960'erne, hvor Sorø Byråd afholdte sit sidste møde i

hovedbygningen, og 1970'erne, hvor arresten blev nedlagt. Stedet tjener stadig offentlige formål, idet der er lokal politistation i stueetagen og der pågår retsforhandlinger i den gamle rådssal på 1. sal.

Beskrivelse:

Hovedbygningen:

Hovedbygningen er opført i blank rødstensmur i to etager med gavlender i øst og vest. Soklen er af granitkvadre, og huset afsluttes med en rigt ornamenteret gesims mod et højt og stejlt, tofarvet skifertag.

Bygningen har syv vinduesfag i langsiderne. Bygningens midterste fag er bredere end de andre og trukket frem og afsluttet med en gavlkvist. Ud for 1. sal i dette afsnit er bygningen forsynet med en balkon. Herover sidder den daværende monarks monogram, herover igen et ur og øverst en brandklokke.

Endegavlene samt den midtplacerede gavlkvist på facaden mod Torvet er kamtakkede i gotisk stil, velsagtens inspireret af den nærliggende Klosterport, ligeledes er vinduesudformningen præget af den nygotiske stil med segmentbuer over vinduerne i stueetagen og spidsbuer over vinduerne på 1. sal. Dette gælder både for- og bagside.

Gavlene er alle dekorerede ved hjælp af blændinger og mønstret murværk, i særlig grad på østgavlen, som også bærer bygningen vindfløj med årstallet 1880. På taget er en række små kviste forsynet med spidst, sekskantet tag. Over fag nr. 2 og 6 sidder husets skorstene. Også på disse er murværket ornamenteret.

Facaden mod torvet

Et vindue på 1. sal

Den ornamenterede østgavl

I det indre findes flere velbevarede interiører, såsom venteværelse og retslokale på 1. sal, hertil kommer også værdifuldt inventar.

Ved ankomst via indgangen på Sorø torv kommer man ind i en forhal med hovedtrappe til 1. sal. Gulvet i dette rum er belagt med keramikfliser med en bort, der markerer gulvets udstrækning, og loftet er udført med dekorerede bjælker. Herfra er der videre adgang til resten af stueetagen, som i det store hele er at finde som ved opførelsestidspunktet.

Stueetagen var oprindelig indrettet delvis til brug som bolig for arrestforvareren, og ruminddelingen er stort set intakt. Køkkenet har sin oprindelige placering, men elementerne er blevet udskiftet. Den oprindelige bagtrappe, med kosteskab under, er intakt.

Hovedtrappen, der forbinder de to etager, er oprindelig og omhyggeligt udført med en svungen håndliste og udskårne balustre. Via trappen ankommer man til en stor trapperepos, der også udgør fordelingsrummet på 1. sal, loftet her er udført af bjælker.

Herfra er der adgang til alle de væsentlige rum, som venteværelse, dommerkontor og retslokale.

Venteværelset har en original, dobbelt fløjdør med fyldinger og er forsynet med bjælkeloft. I dette lokale står der et bord og med stole samt et stort arkivskab, som også efter al sandsynlighed er formgivet af Tvede.

Fra den store repos er der videre adgang til balkonen, der vender mod Sorø torv.

I dommerværelset, der har et pudset loft, der møder væggene via en trukket karnisprofil, ses bevaret endnu et arkivskab.

I retslokalet findes der høje paneler, afsluttet i en enkelt bemalet liste, og to store pudsede nicher med gipsbuster, Af henholdsvis Chr. d. X og Alexandrine (busternerne af Chr. d. IX og Louise findes i dag på Sorø Museum).

Loftsbjælkerne i retslokalet er bemalede med et mønster, der svarer til det, der er at finde på listen, som afslutter panelerne. Det nuværende, løse inventar er af nyere dato.

Skabet i dommerkontoret

Buster af Alexandrine

Indgangsdør til retslokalet

Bord og stole i venteværelset

Venteværelses fløjdør

Hovedtrappen

Baghuset:

I gårdrummets ende mod nord er der opført et lavt baghus, det lægger sig op mod nabohuset (den fredede bygning i Storgade 7). Bygningen er opført i røde teglsten, lagt i krydsforbandt, og blev oprindeligt brugt til vaskehus og brændeopbevaring. Bygningen er symmetrisk med to døre i midten og et vindue mod hver af enderne. Over både døre og vinduer er der udført murede segmentstik.

Det lille baghus

Arrestbygningen:

I gårdens vestlige ende ligger arrestbygningen. Den er opført i 1871 i to etager af gule teglsten og var i første omgang bygget sammen med det første, nu nedbrændte rådhus.

Bygningen har ensidig taghældning. Murkronen er afsluttet i en enkelt muret gesims med fremtrukne murskifter, og taget er belagt med grå skiferplader. Vinduerne er sat i muren under flade murede stik og har tremmer for. I bygningens gavlende mod syd er der et stort støbejernsvindue. Fra vinduet er der udsigt til smøgen mellem Sorø gamle Rådhus og bygningen Torvet 4 (den gamle borgmestergård).

I arrestbygningen er der tolv celler, hvoraf de tre på gangen i stueetagen nærmest rådhusbygningen i dag forsat indgår i funktionerne her, hvorimod resten af cellerne er lejet af Sorø Bibliotek, som bruger disse dels til opbevaring af Sorø lokalhistoriske Arkivs materiale og som bogdepot. De fleste, måske alle, celledøre er bevarede i jernblået stand med glughuller og låseværk.

Arrestbygningen med tremme for vinduerne

Støbejernsvinduet

Cellergangen

Muren:

Mod Storgade imellem Sorø gl. rådhus og Storgade 7 er en rødstensmur. I midten har muren to murpiller, der holder porten til gården. Fra pillerne går muren ud til hver side. Murstykkerne mellem piller og bygninger har en lisén der "bærer" to segmentbuede stik. Under stikkene er der murede blændinger. Teglstenene er lagt i krydsforbandt, og murens sokkel er pudset og malet, muren er afsluttet med vingetegl. I murens nordlige ende er der desuden en dør i hver af blændingerne, dørene sidder under lige murede stik. Her er indrettet offentlige toiletter.

Muren er opført sammen med hovedbygningen.

Muren med blændinger

Lygtestanderne:

På fortovet mod Sorø torv flankerer to lygtestandere indgangspartiet. Standerne er i støbejern og bemalet med vogngrøn maling. De har gode proportioner og er opdelt i tre afsnit. Den nederste sektion danner en høj base og er sekskantet. Over basen er en mere spinkel del, der udgør den øverste del af selve standeren. Allerøverst er selve lampen placeret. Den er ligeledes sekskantet. I dag er der pærer i lamperne, men oprindeligt har de været til gas. Lygtestanderne er sekundære, men dog af betydning for opfattelsen af rådhusbygningen.

Lygtestanderne

Omgivelserne:

Bygningen ligger på hjørnet af Storgade og Sorø torv, i den karré, der populært kaldes kulturkarréen. Kulturkarréen omkranses af Storgade, Vestergade, Munkevænget og Torvet.

Sorø torv er en fin chausséstensbelagt plads, der i øjeblikket mest bruges til parkering og torvedage. Torvets historie som sådan går tilbage til byen grundlæggelse i 1620'erne. Torvet er omkranset af luttet bevaringsværdig bebyggelse, og som nævnt er flere af bygningerne tilmed fredede.

Oprindelighed og ændringer:

Bygningen fremtræder i det store hele, både udvendigt og indvendigt, i sin oprindelige skikkelse.

Bygningens ydre er ikke ændret siden opførelsen, dog med undtagelse af vinduerne i facaden ud mod torvet, som for ca. 15 år siden blev udskiftet med nye, koblede vinduer.

I det indre er der tale om mindre ændringer såsom indsættelse af døre og et nyt køkken. Det kan antages, at de oprindelige gulve ligger under de nuværende gulvbelægninger (linoleum og parkét).

Vedligeholdelsesstand:

Bygningerne er i god vedligeholdelsesstand.

Kommuneatlas:

Der er ikke udarbejdet et kulturmiljøatlas for den gamle Sorø Kommune, og bygningen har ikke nogen SAVE-værdi ifølge FBB, men bygningen er med i Nationalmuseets og Sorø Amts Museums registrant for Sorø by 1982.

Identifikation:

Matrikelnummer:
36 af Sorø Bys Grunde

Kommune:
Sorø Kommune

Lokalplan:
Der er ingen vedtaget lokalplan for området.

Ejerforhold:
Slots- og Ejendomsstyrelsen
Løngangsstræde 21
1468 København K
Tlf. 33 92 63 00
sesmail@ses.dk

Lejerforhold:
Størsteparten af arrestbygningen lejes af Sorø kommune, Rådhusvej 8, 4180 Sorø.

Kilder:

Kunstindeks Danmark & Weilbachs kunstnerleksikon www.kuas.dk/kid
FBB www.kuas.dk/fbb
Slots- og Ejendomsstyrelsen www.ses.dk
Historiske huse i Sorø, Nationalmuseet og Sorø Amts Museum, udgivet i 1982
Tegningssamlingen på Charlottenborg, Kongens Nytorv 1

Kontaktpersoner:

Helge Torm, formand for Sorøs Bevaringsforening, helge.torm@mail.tele.dk